

မူဝါဒရေးရာညွှန်ပြမှုများ

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စာချုပ်များပါ
ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြားမှ
သမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း
စာပိုဒ်များကို ထည့်သွင်းမည်
မထည့်သွင်းမည်နှင့် စပ်လျဉ်းပြီး
ဆုံးဖြတ်ရာတွင် မူဝါဒ
အလံအလှယ်လုပ်ရမည်ကို ထည့်သွင်း
စဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ခုံသမာဓိဖြင့်
စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို နိုင်ငံတော်က
သဘောတူခြင်းသည် ကျယ်ပြန့်ပြီး
အမျိုးအမယ်စုံလှသည့် မူဝါဒ
နယ်ပယ်များအပေါ်တွင်
သက်ရောက်နိုင်သော
ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူဘက်မှ တောင်းဆိုချက်
များကို ရင်ဆိုင်ရနိုင်ဖွယ်ရှိလာစေပါသည်။

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုစာချုပ်များ၊ ခုံသမာဓိဖြင့်
စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းတို့တွင်
ဖြစ်ပေါ်တိုးတက်မှုများက
ပွင့်လင်းမြင်သာမှုအား မည်သို့မည်ပုံ
တိုးမြှင့်နိုင်ကာ
အရပ်ဘက်လူ့ဘောင်ကလည်း
ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း
လုပ်ငန်းများ၌ အများပြည်သူ၏
အကျိုးစီးပွားကို မည်သို့မည်ပုံ
ဖော်ထုတ်တင်ပြနိုင်ကြောင်း
သရုပ်ဖော်လျက်ရှိလေသည်။

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြား
ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို
ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး
နိုင်ငံတော်က အချေအတင်
ဆွေးနွေးမှုများ တိုးပွားလျက်ရှိပါသည်။
ဝင်ငွေနှင့်သော နိုင်ငံများမှ
အစိုးရများနှင့်တကွ အရပ်ဘက်
လူ့ဘောင်တို့သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး
အစီအစဉ်ကို တွန်းအားပေးလျက်
အဆိုပါနိုင်ငံများ၏ စိုးရိမ်မကင်းဖြစ်မှုများ၊
သဘောဆန္ဒများကို မလွှဲမသွေတုံ့ပြန်သွား
ရန်မှာ လွန်စွာ အရေးကြီးလှပါသည်။

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုနိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်များနှင့် ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း

ကမ္ဘာ့ နိုင်ငံတကာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စာချုပ် (IITS)ပေါင်း ၃၀၀၀ ကျော်အနက်မှ အများအပြားသည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ က
အိမ်ရှင်နိုင်ငံများကို အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သမာဓိ ခုံရုံးများသို့ တင်ပို့ခွင့်ရှိနိုင်စေလျက်ရှိပါသည်။ အဆိုပါ ခုံရုံးများ၏
ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် နိုင်ငံ နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ချက်အတွင်းတွင်ပင်၊ ပြင်ပတွင်ပါ လိုက်နာရန် အာဏာ သက်ရောက်မှု
ရှိလေသည်။ နိုင်ငံများအတွက် ဘဏ္ဍာရေးအရ သက်ရောက်မှု အတော်အတန် ရှိနေနိုင်သည့် ထိုသို့သော ပြဌာန်းချက်များသည်
နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများအနေဖြင့် နိုင်ငံ၏ မမျှတသော ဆောင်ရွက်ချက်ကို မခံစားရစေရန် အာမခံချက် ပေးထားပါသည်။
သို့ရာတွင် အခွန်စည်းကြပ်ခြင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်း နှင့် အများ ပြည်သူ ကျန်းမာရေးတို့အပါအဝင်
နိုင်ငံများအနေဖြင့် စည်းကမ်းထိန်းချုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု ယူဆထားကြသော ကိစ္စများနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး စိန်ခေါ်မှုများ ရှိခဲ့သည်။
ရှိပါသည်။ သမိုင်းကြောင်းအရ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းများသည် မပေါက်ကြားစေရေးကို အလေးထားခဲ့ကြသည်ဖြစ်ရာ
လူအများနှင့်သက်ဆိုင်သော မူဝါဒအရေးကိစ္စများအတွက် အများပြည်သူ၏ စိစစ်မှုနှင့် မကိုက်ညီနိုင်တော့ပေ။ တချို့နိုင်ငံများသည်
ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို သဘောတူရာတွင် သတ်ကြီးကြီး ထားလာကြသလို
ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကလည်း တချို့သော ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု စည်းမျဉ်းများတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုများ
တိုးမြှင့်လျက်ရှိကြပေသည်။ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် မူဝါဒများရွေးချယ်ရာတွင် ပေးရမည့်
အစိုးရအားများနှင့် ရလဒ်အကျိုးကျေးဇူးများကို သေချာကျနစွာ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ IITS
များနှင့်လည်းကောင်း၊ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့်လည်းကောင်း စပ်လျဉ်းသော အချေအတင် ပြောဆို ဆွေးနွေးမှုများကို
တိုးမြှင့်ဖော်ဆောင်ရေးအတွက် လေးတွဲပါ ဆွေးနွေးချက်အစဉ်မှ စတုတ္ထတွဲဖြစ်ပါသည်။

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည်
ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် အိမ်ရှင်နိုင်ငံတို့ကြားမှ အငြင်းပွားမှုများအား ခုံသမာဓိ
ခုံရုံးကို အသုံးပြုလျက် ဖြေရှင်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္ဘာတစ်လွှား
အာဏာတည်နေသော IITS ၃၀၀၀ ကျော်အနက်မှ အများစုသည်
ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများအား အငြင်းပွားမှုများကို ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင် ဆုံးဖြတ်
ခြင်းကို ဆောင်ရွက်ခွင့်ပြုထားပါသည်။ IITS အများစုက ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူအား
ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ရေးအတွက် စတင် စွဲဆိုရန် အိမ်ရှင်နိုင်ငံကို
ခွင့်ပြုထားခြင်း မရှိချေ။ ပုံမှန်အားဖြင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူက အိမ်ရှင်နိုင်ငံအား
သဘောတူစာချုပ်ကို ချိုးဖောက်သည်ဟု စွပ်စွဲလေ့ရှိကြသလို လျော်ကြေးကို
တောင်းဆိုကြလိမ့်မည်သာ ဖြစ်လေသည်။ ခုံရုံးက တရားရုံးစီရင်ချက် နှင့်
အလားသဏ္ဌာန်တူသော စာရွက်စာတမ်းတစ်ခုအဖြစ် ထိရောက်စွာ
အသုံးပြုနိုင်ကာ လိုက်နာရမည်ဖြစ်သော လျော်ကြေးပေးရန်
ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ရပ်ကို ချမှတ်လေ့ရှိသည်။

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများအား ပေးအပ်ရန် သတ်မှတ်သည့် လျော်ကြေးပမာဏမှာ
အလွန်ပင် ကြီးမားနိုင်ပါသည်။ အများသိသည့် အမြင့်ဆုံး လျော်ကြေးဆုံး
ဖြတ်ချက်မှာ အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်းတစ်ထောင်ခန့်စီ (၁.၇ ဘီလီယံ)^၁
ဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရက အမှုနိုင်သည်ပင်ဆိုစေ၍ အတော်များပြားလှသော

တရားရေး စရိတ်များကို အစိုးရက ပေးရမည်သာဖြစ်ပေသည်။ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ
အား ပေးအပ်ရန် သတ်မှတ်သည့် ငွေကြေးကို ထိုသူများ ရရှိအောင်
ခုံသမာဓိဆုံးဖြတ်ချက်က ပံ့ပိုးပေးထားပါသည်။ (အောက်တွင် ဆက်လက်ဆွေး
နွေးထားပါသည်။) ဘုံဖြစ်ပေရာ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း သည်
ပြင်းထန်သော ဘဏ္ဍာရေး အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ရှိနေနိုင်ပေသည်။
ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုသည်
မကြာသေးမီနှစ်များအတွင်း ပိုပြီး အကြိမ်ရေ စိတ်လာပါသည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်
နှစ်ကုန်တွင် IITS များအရ အများသိအမှုပေါင်း ၅၁၄ မှုကို စွဲဆိုခဲ့ကြပါသည်။
၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်တွင် အဆိုပါ ကိန်းဂဏန်းမှာ ၅၀ အောက်တွင်သာ ရှိခဲ့ပါသည်။^၂
နောက်ထပ် ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု အများအပြားမှာ လူသိရှင်ကြား
ထုတ်ပြန်ခြင်း မရှိကြခြင်းသော်လည်းကောင်း၊ သဘောတူစာချုပ်များထက်
ပင်၌ စာချုပ်များကို ဖြစ်စေ၊ ဥပဒေများကိုဖြစ်စေ အခြေခံထားခြင်းသော်လည်း
ကောင်း ဖြစ်နေပါသည်။

နိုင်ငံတကာ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုသည် ပုဂ္ဂလိက အဖွဲ့အစည်း၊
လူပုဂ္ဂိုလ်များကြားမှ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး အငြင်းပွားမှုများကို
ဖြေရှင်းသည့် ယန္တရားအဖြစ် စတင်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၆၀ ပြည့်လွန်နှစ်များတွင်
နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကို တိုးမြှင့် ဖော်ဆောင်ရန်၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့်
နိုင်ငံတို့ကြား အငြင်းပွားမှုများကို နိုင်ငံအချင်းချင်းကြား အငြင်းပွားမှုများအဖြစ်
အရှိန် တက်လာခြင်းကို တားဆီးရန်၊ ဩဇာကြီးသော နိုင်ငံများက
ပိုမိုဆင်းရဲနွမ်းပါးသော နိုင်ငံများကို အနိုင်ကျင့်မည့် အန္တရာယ်ကို
အနည်းဆုံးဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ရန် အားထုတ်မှုများက နိုင်ငံတော်နှင့်

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူတို့ကြားအထိ ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုကို တိုးချဲ့ဖြေသွားစေခဲ့လေသည်။

သို့ရာတွင် လူထုရေးရာ မူဝါဒကို ဆုံးရှုံးရမည့် အလားအလာ ရှိနေသည်ဖြစ်ပေရာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြားမှ အငြင်းပွားမှုများမှာ စီးပွားရေးလုပ်ငန်း အငြင်းပွားမှုနှင့် မတူပါချေ။ သို့ဖြစ်ပေရာ ကူးသန်းရောင်း ဝယ်ရေးကို ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ဖြေရှင်းမှုက မပေါက်ကြားရေးကို အလေးထားသည့်တိုင်အောင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ လူထု စိစစ်မှု အတိုင်းအတာ တစ်စုံတစ်ရာမှာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြား ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းတွင် လိုအပ်ပေသည်။ ဤနယ် အရေးကြီးလှသော ကွာခြားမှုကို မျက်စိလှမ်းနေလေ့ရှိကြသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြားမှ ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် မကြာသေးခင်က စတင်အားထုတ်မှုများမှာမူ အောက်တွင် ဆွေးနွေးတင်ပြထားသည့်အတိုင်း ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြားမှ ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု အမျိုးအစားအချို့အား ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး အရ ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုနှင့် မတူလေအောင် ပိုမို ခိုင်မာစွာ ခွဲခြားလာခဲ့ကြပါသည်။

ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြားမှ ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုကို စည်းမျဉ်း အမျိုးမျိုးအရ ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ထင်ရှားသော အဖွဲ့ အစည်းတစ်ရပ်မှာ ကမ္ဘာ့ဘဏ်က ကမကထပြသော ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်း ရေးအတွက် နိုင်ငံတကာ ဗဟိုဌာန (ICSID) ဖြစ်ပါသည်။ ICSID အား ၁၉၆၅ ခုနှစ် နိုင်ငံများနှင့် အခြားနိုင်ငံများမှ နိုင်ငံသားများကြား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း အငြင်းပွားမှုများ ဖြေရှင်းရေး နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်ဟူသည့် နိုင်ငံများကြားမှ သဘောတူ စာချုပ်တစ်ရပ်ဖြင့် ထူထောင်ခဲ့ပါသည်။

အတိအကျ ပြောရလျှင် နေရင်းနိုင်ငံရေး အိမ်ရှင်နိုင်ငံကပါ ICSID နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော နိုင်ငံများဖြစ်နေသည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြားမှ အငြင်းပွားမှုများကိုသာ ICSID က ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပါသည်။ သို့ရာတွင် ICSID ' ဖြည့်စွက် ပံ့ပိုးမှု ' စည်းမျဉ်းများအရ အိမ်ရှင် နိုင်ငံကဖြစ်စေ၊ နေရင်းနိုင်ငံကဖြစ်စေ အဆိုပါ နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်အား လက်မှတ်မထိုးထားသော နိုင်ငံဖြစ်နေ လျှင်လည်း ICSID စည်းမျဉ်းများကို ကျင့်သုံးရန် တိုးချဲ့ထားပါသည်။

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ကုန်သွယ်ကြီးများအသင်း၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု လန်ဒန်တရားရုံး၊ စတော့(စ်)ဟုမ်း(စ်) ကုန်သွယ်ကြီးများအသင်း၊ ဟောင်ကောင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု ဗဟိုဌာနတို့ကဲ့သို့ ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့အစည်း များက အခြားသော ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုစနစ်များကို အသုံးပြုကြပါသည်။ အဆိုပါအဖွဲ့အစည်းများသည် ICSID နှင့် မတူဘဲ ပုဂ္ဂလိကများကြားမှ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများနှင့်သာ အဓိကအားဖြင့် သက်ဆိုင်ကြလင့်ကစား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတော်တို့ကြားမှ အငြင်းပွားမှု များတွင်လည်း အသုံးပြုကြပါသည်။ အဖွဲ့အစည်းတိုင်းတွင် ယင်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း စည်းမျဉ်းများ ရှိကြပါသည်။

ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုများကို ခိုင်မာစွာ ရပ်တည်လျက်ရှိသော အဖွဲ့အစည်းမှန်သမျှ၏ ပြင်ပတွင်လည်း ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး (အထူး ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု ' ဟု ခေါ်ဆိုကြသည်) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ကုန်သွယ်ရေး ဥပဒေနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ကုလသမဂ္ဂ ကော်မရှင်က သဘောတူလက်ခံထားသည့် စည်းမျဉ်းများ (UNCITRAL ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု စည်းမျဉ်းများ) ကို လိုက်နာလေ့ရှိကြပါသည်။

ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု စည်းမျဉ်း အများစုအရ အငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းရန် တရားပြိုင်များက ခံသမာဓိသုံးဦးပါဝင်သော ခုံအဖွဲ့ကို ခန့်ထားပါသည်။ ဖြစ်လေ့ရှိသည့်မှာ ခံသမာဓိ တစ်ဦးစီကို တရားပြိုင်တစ်ဦးစီက ခန့်ထားပြီး သဘာပတိနေရာကိုမူ တရားပြိုင်နှစ်ဘက်စလုံးက ပူးပေါင်းလျက်ဖြစ်စေ၊ တရားပြိုင်များက ခန့်ထားသော ခံသမာဓိများကဖြစ်စေ ရွေးချယ်ခန့်ထားကြပါသည်။ ခံသမာဓိများအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်း ခံရသူများမှ ပုဂ္ဂလိက ရှေ့နေများဖြစ်စေ၊ ဥပဒေရေးရာ ပညာရှင်များဖြစ်စေ ဖြစ်နေလေ့ ရှိပါသည်။ စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုပြီးဆုံးသည်နှင့် ခုံရုံးကို ဖျက်သိမ်းလိုက်ကြပါသည်။ တရားပြိုင်တစ်ဘက်မှ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် ပြင်းဆန်သည့်တိုင်အောင် ခံသမာဓိများအား ခန့်အပ်နိုင်ကြပေရာ အိမ်ရှင်နိုင်ငံက ပါဝင်ခြင်း မရှိသည့်တိုင်အောင် ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ရေး စွဲဆိုမှုများကို ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နိုင်ပေသည်။

အရေးကြီးသောနည်းအမျိုးမျိုး ကွဲနေသည့်တိုင်အောင် ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ဖြေရှင်းရေး စွဲဆိုမှုများတွင် ထုံးစံအရ စတင်ခြင်း၊ ခုံရုံးဖွဲ့ စည်းခြင်း၊ လျှောက်လဲချက်များ၊ သက်သေခံအထောက်အထားများ တင်သွင်းခြင်း၊ နှုတ်ဖြင့် လျှောက်လဲမှုကို ကြားနာခြင်းအပြင် တစ်ခါတစ်ရံ နောက်ထပ် စာဖြင့် ရေးသားသော တင်သွင်းမှုများ၊ ဖြစ်နိုင်သော ဖြေရှင်းရေး ဆွေးနွေးချက်များ၊ လျော်ကြေးပေးရန် ဆုံးဖြတ်ချက်၊ လိုအပ်လျှင် အဆိုပါဆုံးဖြတ်ချက်ကို ထုချေမှုများဖြစ်စေ၊ အာဏာသက်ရောက်စေခြင်း ပါဝင်ပါသည်။^၁

လျော်ကြေးပေးရန် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အာဏာတည်စေပုံ

ပြည်တွင်းတရားရုံးများမှ စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုများနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ပြားလျက် နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်များက လျော်ကြေးပေးရန် ဆုံးဖြတ်ချက်များ၏ အာဏာသက်ရောက်မှုကို ထိန်းချုပ်ထားကြပါသည်။ ၁၉၅၈ ခုနှစ် နိုင်ငံခြား ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ် ချက်အရ လျော်ကြေးပေးရန် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ အာဏာတည်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် နျူးယော့(စ်) နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်အရ နိုင်ငံပေါင်း ၁၄၀ ကျော်သည် လျော်ကြေး ပေးရန်ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အသိအမှတ် ပြုကြရမည်ဖြစ်သလို မိမိတို့၏ စီရင်ပိုင်ခွင့်နယ်နိမိတ်အတွင်း အာဏာတည်စေရန်လည်း ဆောင်ရွက်ကြရန်လိုအပ်ပါသည်။ ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ရေး တရားစွဲဆိုမှုများတွင် အဓိက ချွတ်ယွင်းချက်များရှိနေလျှင်ဖြစ်စေ၊ အာဏာတည်စေခြင်းက နိုင်ငံ၏ လူထုရေးရာ မူဝါဒနှင့် ဆန့်ကျင်နေလျှင်ဖြစ်စေ နိုင်ငံများက အာဏာတည်အောင်ဆောင်ရွက်ရန် ပြင်းပယ်နိုင်ကြ ပါသည်။

အလားတူပင် ICSID နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ်ကလည်း အဆိုပါဗဟိုဌာန၏ ခုံရုံးများက ချမှတ်လိုက်သော လျော်ကြေးပေးရန် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို လိုက်နာရမည်ဟု နိုင်ငံများက အသိအမှတ်ပြုရန်လည်း ကောင်း၊ မိမိတို့နိုင်ငံ အတွင်းမှ တရားရုံးများက ချမှတ်လိုက်သော အပြီးသတ် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုများဖြစ်သကဲ့သို့ လျော်ကြေးပေးရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ကို အာဏာတည်ရန် လိုအပ်သည်ဟုလည်းကောင်း၊ သတ်မှတ်ပြဌာန်းထား ပါသည်။ ICSID နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်သည် နျူးယော့(စ်) နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ်ကဲ့သို့ ခြွင်းချက်မပါဝင်ချေ။ မည်သို့ပင် ဆိုစေကာမူ ' အထူး ဖွဲ့စည်းထားသော ကော်မတီ ' တစ်ရပ်၏ ရှေ့မှောက်တွင် အထူး ကျင့်ထုံးတစ်ရပ်ဖြင့် လျော်ကြေး ပေးရန် ဆုံးဖြတ်ချက်အား ပယ်ဖျက်ရေးအတွက် ကျဉ်းမြောင်းစွာ ဖွင့်ဆိုထားသော အကြောင်းအရာတချို့ကိုမူ ထည့်သွင်း ပြဌာန်းထားပါသည်။

အိမ်ရှင်နိုင်ငံက ICSID ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုဖြစ်စေ၊ နျူးယော့(စ်) နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ်၏ သက်ရောက်မှု ရှိသော ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုဖြစ်စေ လိုက်နာရန် ပျက်ကွက်ပါက ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူက အိမ်ရှင်နိုင်ငံ၏ အကျိုးစီးပွားများ ရှိနေ သော စာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထား သည့် တတိယနိုင်ငံရှိ ပြည်တွင်း တရားရုံးများမှတစ်ဆင့် အာဏာသက်ရောက်မှုရှိ စေရန် ကြိုးပမ်းနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကုန်ပစ္စည်းများကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊ ဘဏ်စာရင်းများကို ရှုံးမိန့်ဖြင့် ပိတ်သိမ်း ထားခြင်းတို့ပင် ဖြစ်သည်။ (ဇယား ၁ ကို ရှု။) မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ နိုင်ငံများက ကိုင်စွဲထားသော မိမိတို့၏ အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင်မှု စွမ်းအားဖြင့် ပိုင်ဆိုင်မှုပစ္စည်းများ ကင်းလွတ်ခွင့်စည်းမျဉ်းများက ထိုသို့သော အာဏာသက် ရောက်စေရေး မဟာဗျူဟာများကို အဟန့်အတားပြုနိုင်သည်။

ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များအား အစိုးရများ၏ လိုက်နာမှုနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ကိုးစာဆိုက်သလို စနစ်ကျသော ကိန်းဂဏန်းအချက်အလက်များ ရရှိရန် ဆက်ခံလှပါသည်။ အစိုးရများက ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ထုချေခြင်းဖြစ်စေ၊ လျော်ကြေးပေးရန် ပြင်းဆန်ခြင်းဖြစ်စေ ပြုလုပ်ခဲ့သော ဖြစ်ရပ်များလည်း ရှိခဲ့ဖူးပါသည်။ သို့ရာတွင် အာဏာတည်မှုကို ပိုမိုပေးထားသော ဥပဒေရေးရာ အစီအမံများကြောင့်လျှင် အလားအလာရှိသည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ စိတ်ပျက် မသွားစေလိုသည့် အတွက်ကြောင့်ပါ နိုင်ငံများမှာ ပေးချေရန် ပြင်းပြင်းထန်ထန် ဖိစီးနေလေ့ရှိပါသည်။ သို့ဖြစ်ပေရာ အစိုးရနှင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများကြား ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုသည် အလွန်ပြင်းထန်သော ဘဏ္ဍာရေး သက်ရောက်မှုများ ရှိနေပေသည်။

ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုအပေါ် 'လူအများ၏ ဆန့်ကျင်လိုသော သဘောထား'

နိုင်ငံအပေါ်တွင် မူတည်ပြီး တရားစီရင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်မှာ နိုင်ငံရေးအရ ပင်ရောက်စွက်ဖက်မှုအန္တရာယ်ကို ရင်ဆိုင်ရကိန်း ဖြစ်စေ၊ နေ့စဉ်လေ့လာလေ့ရှိ ရှည်လျားလွန်းလှသော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် ကြုံတွေ့ ရကိန်းဖြစ်စေ ရင်ဆိုင်ရနိုင်သည့် အခါ အိမ်ရှင်နိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်း တရားရုံးများထက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ခံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ရေးကို ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများက ပိုမို လိုလားကြပါသည်။

သို့ရာတွင် ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု ခုံရုံးများရှေ့မှောက်တွင် စွဲဆိုသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ လုပ်ဆောင်ချက်တွင် အခွန်စည်းကြပ်မှု၊ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းမှု၊ လူထုကျန်းမာရေး အပါအဝင် အစိုးရများ၏ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်ခွင့် အတွင်းရှိနေသည့်ဟု အစိုးရအများအပြားက ယူဆထားကြသော ကိစ္စရပ်များ ပါဝင် နေပါသည်။ (ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ကာကွယ် စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသော ကျွန်ုပ်တို့၏ ဆွေးနွေးချက်ကို ရှု။)

လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်ချက်များကို မိတ်ဆက်ရန်ဖြစ်စေ၊ တိုးချဲ့ရန်ဖြစ်စေ ထားရှိသော နည်းလမ်းများကလည်း နိုင်ငံများ အား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုအတွက် တောင်းဆိုချက်များကို ခံစားရစေနိုင်ပါသည်။ (ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ဖြေလျှော့ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသော ဆွေးနွေးချက်ကို ရှု။) ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်သည့် ခုံရုံးများသည် IITS များကို ကျယ်ပြောသော နည်းလမ်းများဖြင့် ဖွင့်ဆိုလေ့ရှိသည့်ဖြစ်ပေရာ မူဝါဒအတွက် နေရာပေးမှုအပေါ်တွင် ကန့်သတ်ချက်များကို တင်းကျပ် စေနိုင်သည်ဟု ဝေဖန်သူများက စိုးရိမ်မကင်းဖြစ်မှုများကို ဖော်ထုတ်တင်ပြလာခဲ့ကြပါသည်။

သို့ဖြစ်ပေရာ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုအပေါ် လူအများစု၏ ဆန္ဒကျင့်လို့သော သဘောထား ‘ဟု တစ်ခါတစ်ရံ ခေါ်လေ့ရှိသော ဖြစ်ပေါ် တိုးတက်မှုကြောင့် အစိုးရတချို့က ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင် ဆုံးဖြတ်ခြင်းအထိ ရောက်ရှိသွားမည့် အနေအထားကို ကန့်သတ်ခဲ့ကြပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းများက (တောင်အာဖရိက၊ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတို့ ကဲ့သို့) တခြား နိုင်ငံများက IITS များကို ရပ်ဆိုင်းလိုက်ကြသော်လည်း ဘိုလစ်ဂစ်ယား၊ အစ်ဇေ့၊ ဗီ၊ ဗုနစ်ဇွေးလားနိုင်ငံတို့အား ICSID နိုင်ငံတကာ သဘောတူ စာချုပ်မှ နှုတ်ထွက်သွားစေခဲ့ပါသည်။

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း စာပိုဒ်များကို အနာဂတ် IITS များတွင် ထည့်သွင်း မည် မဟုတ်ကြောင်း ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ဩစတြေးလျ အစိုးရက ကြေညာခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် အစိုးရသစ်ကမူ ထိုအရေးကိစ္စကို တစ်ဖန်လှည့် စီ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းသွားမည်ဖြစ်ကြောင်း ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့ပါသည်။ ဩစတြေးလျနှင့် ဂျပန်နိုင်ငံတို့ကြား မကြာသေးမီက ချုပ်ဆိုလိုက်သော သဘောတူစာချုပ်တွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ထည့်သွင်းထားခြင်း မရှိခဲ့လင့်ကစား တောင်ကိုရီးယားနှင့် ချုပ်ဆိုသည့် ဩစတြေးလျနိုင်ငံ၏ IIT တွင်မူ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ရေးကို ထည့်သွင်းထားပါသည်။ သို့ရာတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေး၊ လူထုကျန်းမာရေးတို့ကိုသို့သော တချို့မူဝါဒ နယ်ပယ်များကိုမူ ချန်လှပ်ထား ခဲ့သည်ဟု သိရှိရပါသည်။

ဥရောပတွင်လည်း ဥရောပသမဂ္ဂနှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတို့ကြား အတ္တလန်တိတ်ဖြတ်ကျော် ကုန်သွယ်ရေးနှင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး သဘောတူစာချုပ်တွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင် ဆုံးဖြတ်ခြင်း စာပိုဒ်ကို ထည့်သွင်းရန် အဆိုပြုချက်များက အရပ်ဘက် လူ့ဘောင်၏ တင်ပြလျှောက်လှမ်းမှုအများ အပြားကို ပေါ်ပေါက်စေခဲ့ပါသည်။ တုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် ဥရောပသမဂ္ဂက ဤကိစ္စနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး လူထုနှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုကို စတင်ခဲ့သလို မကြာသေးမီက ဖြစ်ပေါ် တိုးတက်မှုများအရ ဥရောပ သမဂ္ဂအဖွဲ့ ပင်နိုင်ငံတချို့က အဆိုပါစာချုပ်တွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ထည့်သွင်းမှုအား မထောက်ခံကြတော့ကြောင်း ပြဆိုလျက်ရှိပေသည်။

အသေအချာ စဉ်းစားရန်လိုအပ်သည်

ဆက်စပ်လျက်ရှိသည့် အဓိက ဂယက်ရိုက်ချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပါက IITS များတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို သဘောတူခြင်း၊ မတူခြင်းကို ရွေးချယ်ရာတွင် ပေးရမည့်အဖိုးစားနားများ ကိုရော အကျိုးကျေးဇူးများကိုပါ အသေအချာ စဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။ ကျယ်ပြန့်သော ယေဘုယျသဘောဖြင့် ဆိုရ သော် ထိရောက်ပြီး လွတ်လပ်အသိအမှတ်ဆောင် ရင်းသည့် တရားစီရင်ရေးစနစ်များ ရှိနေသည့် နိုင်ငံများမှာ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို သဘောမတူခြင်းကြောင့် ဆုံးရှုံးမှု နည်းပါးပါလိမ့်မည်။ အကြောင်းမှာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများက ပြည်တွင်း တရားရုံးများအပေါ်တွင် အယုံအကြည်ရှိမည့် အလားအလာမှာ ပိုမိုများပြား နေသောကြောင့်ပင်တည်း။

ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို သဘောတူခွင့်ပြုပါက အသေးစိတ်များမှာ အရေးကြီးပါသည်။ တချို့သော ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု သဘောတူစာချုပ်များသည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ခွင့်ပြုထားသော်လည်း နိုင်ငံအား ပေးဆပ်ရန်တာဝန်များနှင့် ရင်ဆိုင်ရမည့်ကို ကန့်သတ်ထားရန် ရည်ရွယ်သော လူ့သိက္ခာများကိုလည်း ထည့်သွင်းထားပါ သည်။ ဥပမာအားဖြင့်ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ပြည်တွင်း၌ တရားစွဲဆိုမှုကိုဖြစ်စေ၊ ပြည်တွင်း၌ပြေလည်အောင် ဖြေရှင်းခြင်းကို သီးခြားသတ်မှတ်ထားသော ကာလအတွင်း မပြုလုပ်နိုင်လျှင် မလုပ်ဆောင်နိုင်ဟုလည်းကောင်း၊ ပြည်တွင်း ဖြေရှင်းနည်းများ

ဇယား ၁။ အိမ်ရှေ့မင်းသား၏ လေယာဉ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း

၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ထိုင်းအိမ်ရှေ့မင်းသား အသုံးပြုသော လေယာဉ်သည် ဂျာမနီနိုင်ငံသို့ ဆင်းသက်ခဲ့ပြီးနောက် နိုင်ငံတကာ ဆောက်လုပ်ရေး လုပ်ငန်းတစ်ခုက အဆိုပါလေယာဉ်ကို သိမ်းဆည်းလိုက်သောအခါ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက် များက ခေါင်းကြီးပိုင်းတွင် နေရာယူခဲ့ပါသည်။ ထိုင်းအစိုးရအပေါ် စီရင်ချက်ကို အာဏာတည်စေရန် အဆိုပါ ကမ္ဘာဏီက အားထုတ် နေချိန်တွင်ဖြစ်သည်။ အဆိုပါလေယာဉ်မှာ အိမ်ရှေ့မင်းသား၏ ကိုယ်ပိုင်လေယာဉ်ဖြစ်သည်ဟု ထိုင်းအစိုးရက ထုချေခဲ့သည်ဟု သတင်းရရှိသော်လည်း ထိုင်းအစိုးရက ဘက်တွင် အာမခံငွေ များများစားစား ထားရှိပေးသောအခါတွင်မူ လေယာဉ်ကို ပြန်လွှတ်ပေးခဲ့ပါသည်။^၄

တစ်သားတည်းလို ဖြစ်လာသော ကမ္ဘာကြီးတွင် နိုင်ငံအများစုမှာ ပင်လယ်ရပ်ခြားတိုင်းတစ်ပါးတွင် ပိုင်ဆိုင်မှုပစ္စည်းများ ရှိနေကြသည် ဖြစ်လေရာ ဤသို့သော ဥပဒေကြောင်းအရ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုမှာ ထိရောက်သော အာဏာတည်မှုကို ဖြစ်လာစေနိုင်ပါတော့သည်။

ဇယား ၂။ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုကို ကိုင်တွယ်ခြင်း၊ ပိရှားနိုင်ငံမှ သင်ခန်းစာ

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံအကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ကိုင်တွယ်ရန် ပိရှားနိုင်ငံက တုံ့ပြန်မှုစနစ်ကို ထားရှိပါ သည်။ အဆိုပါ စနစ်တွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း အငြင်းပွားမှုများတွင် နိုင်ငံတော်ကို ကိုယ်စားပြုရန် ဝန်ကြီးဌာနပိုင်းမှ ပါဝင်သည့် ကော်မရှင်နှင့် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ရုံးအဖွဲ့၊ အရှိန်မတက်မီ ဖြေရှင်းနိုင်ရန် အငြင်းပွားမှုများကို ရှာဖွေ ဖော်ထုတ်ရေးအတွက် စောစောစီစီး နှိုးဆော်မှုများပါဝင်သလို တရားရေးစရိတ်များ၊ အထူးပြုကျွမ်းကျင်သည့် အကြံဉာဏ် များရယူရေးအတွက် လျာထားသော ရန်ပုံငွေများလည်း ထားရှိပါသည်။ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ကာကွယ်ရာ တွင်သာမက အမှုအခင်းများကိုပါ ကိုင်တွယ်ရာတွင်ပါ အဆိုပါစနစ်က အစိုးရ၏ ဆောင်ရွက်ချက်ကို ပိုမိုကောင်းစေသည်ဟု ကုလသမဂ္ဂက အစီရင်ခံခဲ့ပါသည်။^၅

ကုန်ဆုံးသည်အထိ ပြုလုပ်ရပြီးမှသာ လုပ်ဆောင်နိုင်သည်ဟုအထိပင် လည်းကောင်း သဘောတူ စာချုပ်တချို့တွင် ပြဌာန်းထားပါသည်။

အလားတူပင် ပေးဆောင်ရမည့် ပမာဏများ တစ်စထက်တစ်စ တိုးပွားမလာအောင် ကာကွယ်သည့်အနေဖြင့် သီးခြား သတ်မှတ်ထားသော အချိန်ကာလတစ်ခုအတွင်း ဥပမာ သုံးနှစ်အတွင်း ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများက တောင်းဆိုချက်များကို ပြုလုပ်ရန် IITS တချို့က သတ်မှတ်ထားပါသည်။ တချို့ IITS များဆိုလျှင်လည်း ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြားခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို အသုံးပြုနိုင်သည့် ပြဌာန်းချက်တချို့အား ထုတ်ပယ်ထားကြပါသည်။

တရားစွဲဆိုမှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ရမည့်အနေအထားကို အနည်းပါးဆုံးဖြစ်စေရန် လည်းကောင်း၊ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင် ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ရောင်လွှဲလွှဲမရသောအခါတွင် အမှုအခင်းများကို ထိရောက်စွာ ကိုင်တွယ်နိုင်ရန်လည်းကောင်း တချို့ နိုင်ငံများက နိုင်ငံတွင်း အဖွဲ့အစည်းများကို ဖွဲ့စည်းထားကြပါသည်။ (ဇယား ၂ ကို ရှု။)

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု သဘောတူစာချုပ်ပါ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ကာကွယ်ရေး စံသတ်မှတ်ချက်များကို မည်သို့မည်ပုံ ရေးဆွဲ ဖွင့်ဆိုမည် ဆိုရာ၌ မရေရာမှုများ လျော့ချခြင်းသည်လည်း ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းနှင့် ရင်ဆိုင်ရမည့် အခြေအနေကို ကန့်သတ်ရာတွင် လွန်စွာ အရေးကြီးလှပါသည်။ (ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ကျွန်ုပ်တို့၏ ဆွေးနွေးချက်ကို ရှု။)

ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်သည့် လုပ်ငန်းများ၌ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ လူထု၏ ပါဝင်မှု

ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု အများအပြားတွင် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး ကိစ္စများသာမကဘဲ အခြားအရာအများအပြားမှာ လည်း ဆုံးရှုံးနိုင်ရရှိခဲ့ပါသည်။ ဤသည်မှာ လျော်ကြေးများကို လူထုဘဏ္ဍာထဲမှ ပေးရခြင်းကြောင့်သက်သက်သာ မဟုတ်ဘဲ လူထုရေးရာမူဝါဒ နှင့် သူတစ်ပါး အကျိုးစီးပွားများကိုပါ ထိခိုက်နိုင်သောကြောင့်လည်း ဖြစ်ပေသည်။

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း အငြင်းပွားမှုများမှာ အိမ်ရှင်နိုင်ငံမှ အစိုးရကဖြစ်စေ၊ တရားရုံးများကဖြစ်စေ လူထုအကျိုးစီးပွားကိုသော် လည်းကောင်း၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စီမံကိန်းကြောင့် ထိခိုက်ခံရသူကို ရိုက်ခတ်ခံကြရသည်ဟု ခံစားရသော နယ်ခံ အုပ်စုများ၏ အကျိုးစီးပွားကိုသော်လည်းကောင်း ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် အရေးယူဆောင်ရွက်မှုမှ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်ကား အမှန်ပင်ဖြစ်သည်။ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ လူထု၏ စီစစ်မှု၊ အရပ်ဘက် လူ့ဘောင်၏ တင်ပြချက်များစသည်တို့မှာ အဆိုပါ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော စဉ်းစားစရာများကို အလေးအနက် ထည့်သွင်းစဉ်းစားဖြစ်စေရေးတွင် လွန်စွာအရေးကြီးလှပါသည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု အများအပြားမှာ သီးသန့်အတွင်းရေးသာ ဖြစ်လေ့ရှိပါသည်။ အမှု လေး၊ ငါးမူတွင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းပိုင်း စည်းမျဉ်းများက နှုတ်ဖြင့် ကြားနာမှုများကို အများပြည်သူ လာရောက်နားထောင် ခြင်းအား တားမြစ်ထားသလို အငြင်းပွားမှုနှင့်

စပ်လျဉ်းသော သတင်းအချက်အလက် ထုတ်ပြန်ခြင်းကိုလည်း တားဆီးထားပါသည်။ လူထုဘက်က တင်ပြချက်လဲပြီး လူထုရေးရာ မူဝါဒကိစ္စရပ်များကို ခုံရုံးက အာရုံစိုက်လာအောင် လုပ်ဆောင် နိုင်စွမ်းကိုလည်း ကန့်သတ်ချက်များ ရှိနေနိုင်ပါသည်။

ဤအချက်နှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု စည်းမျဉ်းအမျိုးမျိုးမှာ အတော်အတန် ကွဲပြားပါသည်။ တချို့မှာ သိသိသာသာ ဆင့်ကဲ ပြောင်းလဲလာခဲ့ကာ ပိုမိုပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ လူထု၏ နှိုက်နှိုက်ခွက်ခွက် စိစစ်ခြင်းများဆီသို့ ဦးတည်လာခဲ့ လေသည်။ ယင်းတွင် ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု စည်းမျဉ်းအား ပြောင်းလဲခြင်းနှင့်တကွ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု သဘောတူစာချုပ် လုပ်ငန်းတွင်လည်း အပြောင်းအလဲများပါဝင်နေပေသည်။

လူထု၏ စိစစ်မှုကို တိုးမြှင့်ရန် ICSID ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု စည်းမျဉ်းများကို ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် ပြင်ဆင်ခဲ့ ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အရပ်ဘက် လူ့ဘောင်၏ တင်ပြမှုများကို လက်ခံရန် ခုံရုံးများအား အဆိုပါ ပြင်ဆင်လိုက်သော စည်းမျဉ်းများက အာဏာအပ်နှင်းခဲ့သလို ခုံရုံးများကလည်း ရေပေးပေးမှု ပဋိညာဉ်များ၊ သဘာဝ သယံဇာတ ထုတ်ယူမှု လုပ်ငန်းများနှင့် စပ်လျဉ်းသော အခြင်းပွားမှု လေး၊ ငါး၊ ခြောက်မျှတွင် ထိုသို့သော တင်ပြချက်များကို လက်ခံခဲ့ကြဖူးလေ သည်။ သို့ရာတွင် ကြားနာစစ်ဆေးမှုများကို တက်ရောက်နားဆင်နိုင်ခွင့်မှာမူ တရားဦးမြှောက်မှု၏ သဘောအပေါ်တွင် မူတည် နေဆဲဖြစ်ပြီး တချို့သော အမှုများတွင် ထိုအခွင့်အရေးကို ငြင်းပယ်ခဲ့ကြဖူးပါသည်။

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ကုန်သွယ်ရေး ဥပဒေနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ကုလသမဂ္ဂ ကော်မရှင် (UNCITRAL) က ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူ နှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး စည်းမျဉ်းသစ်များကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါ သည်။ အဆိုပါ စည်းမျဉ်းများက အဓိက အမှုတို့များ ထုတ်ပြန်ခြင်းကို ခွင့်ပြုသလို ခုံသမာဓိ ခုံရုံးများအားလည်း အရပ် ဘက် လူ့ဘောင်၏ တင်ပြချက်များကို လက်ခံရန် အာဏာအပ်နှင်းခဲ့ကာ မြွင်းချက်များမှအပ လူအများ ရှေ့မှောက်၌ ကြားနာမှုများ ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စာချုပ် လုပ်ငန်းများမှ အပြောင်းအလဲများကလည်း ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း၌ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု တိုးပွားလာစေရန် ပံ့ပိုးပေးလျက် ရှိလေသည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ ကနေဒါနိုင်ငံတို့ မကြာသေးမီက ချုပ်ဆိုခဲ့သော စာချုပ်များတွင် ရွေးချယ်ထားသော ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု စည်းမျဉ်းများအလိုက် လွတ်လပ်စွာ အသုံးပြုနိုင်သည့် ခုံသမာဓိဖြင့် စစ်ဆေးစီရင်မှုကို သတ်မှတ်ပေးထားသည့် အသေးစိတ် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပါဝင်နေပါ သည်။

ဤနယ် သဘောတူစာချုပ်၏ စာပိုဒ်များက ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို တိုးမြှင့်ထားသလို သီးခြား သတ်မှတ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီလျှင် အရပ်ဘက် လူ့ဘောင်၏ တင်ပြချက်များကို ခွင့်ပြုထားပါသည်။ အချို့မှာ လည်း မပေါက်ကြားအပ်သော အချက်အလက်များအတွက် မြွင်းချက်များ ထုံးစံအတိုင်း ထည့်သွင်းထားသော်လည်း အများရှေ့မှောက် ကြားနာစစ်ဆေးမှုများ၊ အများပြည်သူ ရယူနိုင်သော စာရွက်စာတမ်းများ လိုအပ်သည်ဟု ထည့်သွင်း ထားပါသေးသည်။

ယင်းတို့အားလုံးမှာ ကောင်းသောတိုးတက်မှုများဖြစ်လင့်ကစား ဆောင်ရွက်စရာ အများအပြား ကျန်ရှိနေပါသေးသည်။ ယနေ့အထိ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုများအနက်မှ အနည်းငယ်မျှသာ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိရန်လိုအပ်သည်ဟု IITs များတွင် ထည့်သွင်းထားခဲ့ကြဖူး ပါသေးသည်။

အရပ်ဘက်လူ့ဘောင်၏ တင်ပြချက်များက အပြောင်းအလဲတစ်ရပ်ကို ဖြစ်ပေါ် အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် ဆောင်ရွက်စရာ ပိုမိုလေးနက်သော အထောက်အထားများ လိုအပ်ပါသည်။ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု စည်းမျဉ်းတချို့သည် အလွန်နည်းပါးလှသော ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကိုသာ ပေးအပ်နေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့သော ဖြစ်ရပ်များကြောင့် ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ရေးတစ်ရပ် ပေါ်ပေါက်လျက်ရှိနေသည်ကိုပင် လူထုက မသိရှိနိုင်ပေ။

ထို့အပြင် UNCITRAL ပွင့်လင်းမြင်သာမှု စည်းမျဉ်းသစ်များ၏

မှတ်ချက်

¹ Occidental Petroleum Corporation and Occidental Exploration and Production Company v. Republic of Ecuador. Award, 5 October 2012, ICSID Case No. ARB/06/11, <http://italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw1094.pdf> / ² Figures from United Nations Conference on Trade and Development (2012) World investment report 2012: towards a new generation of investment policies. http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/WIR2012_WebFlyer.aspx; and UNCTAD (2013) World investment report 2013: global value chains investment and trade for development. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf / ³ Delaney, J and Barstow Magraw, D (2008) Procedural transparency. In: Muchlinski, P et al. (eds) *The Oxford Handbook of International Investment Law*. Oxford University Press, Oxford and New York, pp. 728-729 / ⁴ Jolly, D and Fuller, T (13 July 2011) Thai prince's plane is impounded in Germany. New York Times. <https://tinyurl.com/65wwxak>; and Fuller, T (12 August 2011) A Thai jet is free to go, but larger questions of ownership linger. New York Times <https://tinyurl.com/3gl4pau> / ⁵ UNCTAD (2011) Best practices in investment for development – how to prevent and manage investor-state disputes: lessons from Peru.

အကျိုးသက်ရောက်မှုမှာလည်း မရှင်းလင်းလှသေးချေ။ အဆိုပါ စည်းမျဉ်းများသည် ၂၀၁၄ခုနှစ် ဧပြီလ ၁ ရက်နေ့ နောက်ပိုင်းတွင် ချုပ်ဆိုသော IITs များအရ စွဲဆိုသည့်ဖြစ်စေ၊ ၂၀၁၄ မတိုင်မီ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု သဘောတူ စာချုပ်မှ စည်းမျဉ်းသစ်များကို ပြတ်ပြတ်သားသား ‘ရွေးချယ်’ လျှင်ဖြစ်စေ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုများအတွက် အကျိုးဝင်ပေသည်။ IITs ပေါင်း ၃၀၀၀ ကျော် ရှိနေပြီးဖြစ်သည်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားလျှင် စည်းမျဉ်းသစ်များသည် ‘ရွေးချယ်’ မှ အတိုင်း အဆ သိသိသာသာ ရှိမလာဘဲ စည်းမျဉ်းသစ်များက သိသာသော အပြောင်းအလဲကို ဖြစ်လာစေနိုင်မည့် အလားအလာ မရှိလှပါချေ။

ပင်ဋေပိုမိုနည်းပါးသော နိုင်ငံများက ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အစီအစဉ်ကို တွန်းအားပေးရာတွင် ကူညီသင့်သည်

IITs များနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး မူဝါဒ ရွေးချယ်မှုကို ကျော်လွန်လျက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြား ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုကို စနစ်တကျ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး နည်းလမ်းများနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး နိုင်ငံတကာ အချေအတင်ဆွေးနွေးမှုများ တိုးပွားလျက်ရှိပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အယူခံစနစ်ကိုဖြစ်စေ၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု အမြဲတမ်းတရားရုံးကိုဖြစ်စေ ထားရှိရန် တချို့ ဝေဖန်သူများက အဆိုပြုကြပါသည်။ ခုံသမာဓိဖြင့် စီရင် ဆုံးဖြတ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အကျိုးစီးပွားချင်း ပဋိပက္ခဖြစ်နေနိုင် သည့် အလားအလာနှင့်စပ်လျဉ်းပြီးလည်း အကြီးအကျယ် အချေအတင် ပြောဆိုနေကြပါသည်။ UNCITRAL က ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် နိုင်ငံတို့ကြားခုံသမာဓိဖြင့် စီရင် ဆုံးဖြတ်မှု၌ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရေးနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး နိုင်ငံစုံ ညီလာခံ တစ်ရပ် ကျင်းပရန် စဉ်းစားလျက်ရှိပါသည်။

အဆိုပါ အချေအတင်ပြောဆိုမှုများကို ယခုအချိန်အထိ ဥပဒေရေးရာ ကျွမ်းကျင်သူများ၊ ပင်ဋေမြင့်မားသော နိုင်ငံများ ကသာ ကြိုးစားနေပါသည်။ ပင်ဋေနည်းသော နိုင်ငံများမှ အစိုးရ၊ အရပ်ဘက်လူ့ဘောင်တို့ကလည်း မိမိတို့၏ ကြောင့်ကြမှု များနှင့် သဘောဆန့်ကျင်မှုများကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုက မလွဲမသွေ ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ရေးအတွက် ပြုပြင် ပြောင်းလဲမှု အစီအစဉ်ကို တွန်းအားပေးရန် အထူးတလည် လိုအပ်လျက်ရှိပါသည်။

Lorenzo Cotula

လော်ရန်နို ကိုကျူလာသည် IIED တွင် ဥပဒေနှင့်စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဆိုင်ရာ အဓိကသုတေသနဥာဉာဉ် တစ်ဦးဖြစ်ပြီး၊ IIED တွင် Legal Tools Team ကို ဦးဆောင်ပါသည်။ www.iied.org/users/lorenzo-cotula.

ဤတင်ပြချက်သည် လေးခုတွဲတင်ပြချက်ထဲမှ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်များနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုကို မြှင့်တင်ပေးရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ဤတင်ပြချက်တွင် အောက်ပါခေါင်းစဉ်များ ပါဝင်ပါသည် -

အကျဉ်းချုပ်တင်ပြချက် : <http://pubs.iied.org/17238BIIED>

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုဆိုင်ရာကားကွယ်စာချုပ်များပေါ် <http://pubs.iied.org/17239BIIED>

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုဆိုင်ရာခြေလှမ်းပေါ် <http://pubs.iied.org/17240BIIED>

ဤတင်ပြချက်များသည် လော်ရန်နို ကိုကျူလာ၏ နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု၊ ဥပဒေနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု - စိုက်ပျိုးရေးနှင့်ယသယံဇာတ တွင်းထွက်တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများဆိုင်ရာ လက်တွေ့အပိုင်း၊ လန်ဒန်၊ IIED, <http://pubs.iied.org/17513BIIED> ကို အခြေခံထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဗဟုသုတထုတ်လုပ် ဖြန့်ဝေမှုများ

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဆိုင်ရာနိုင်ငံတကာအင်စတီကျုသည် ဒေသန္တရဆိုင်ရာနိုင်ငံတကာအင်စတီကျုများကို ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာစီမံခန့်ခွဲမှုများနှင့်ချိတ်ဆက်လျက် စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို မြှင့်တင်ဆောင်ရွက်ပေးပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ တန်ဖိုးအရှိဆုံးပြည်သူအချို့အား ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ငှင်းတို့ပါဝင် ဆွေးနွေးဆောင်ရွက်နိုင်မှုကို ခိုင်မာအားကောင်းစေရန် ကူညီပံ့ပိုးပေးပါသည်။

လော်ရန်နို ကိုကျူလာ

Lorenzo Cotula
lorenzo.cotula@iied.org
80–86 Gray's Inn Road
London, WC1X 8NH
United Kingdom
Tel: +44 (0)20 3463 7399
Fax: +44 (0)20 3514 9055
www.iied.org

IIED welcomes feedback via: @IIED and www.facebook.com/theiied

ဤသုတေသနကို UK အစိုးရအဖွဲ့အတွင်းရှိ UK aid က ငွေကြေးထောက်ပံ့မှုပေးပါသည်။ သို့သော် တင်ပြထားသော အမြင်များသည် UK အစိုးရအဖွဲ့၏အမြင်များကို ကိုယ်စားပြုဖော်ပြခြင်းမဟုတ်ပါ။

